

סיבת התנגדות גדולי ישראל
לאתכלת

מכתב הגאון הרב מנדל שפרן שליט"א

לשנתון "והיה לכם לציצית"

יום ד' י"ב ניסן תשע"ו
לכ' הרה"ג בנימין זאב הלוי הורביץ שליט"א
עורך שנתון והיה לכם לציצית
שוכ"ט

א. מה שלא נתקבל בציבור הרחב שומרי תומ"צ קלה כבחמורה ומדקדקין במצוות אינו משום שיש ערעור על אמיתות התכלת. אדרבה הראיות שמביאים לזהוית התכלת המקובל היום כחלזון התכלת שבזמן חז"ל, נראין הדברים נכונים שזוהי תכלת של תורה, והדברים משכנעים ומדברים בעד עצמם.

ב. וטעם רוב גדולי ישראל שאינם משתמשים בזה אינו משום שמפקפקים באמיתת העניין, אלא משום שבמאתיים שנה האחרונות נקבע כהרגשה פנימית שלא משנים דברים גם אם מן הדין ה' צריך להנהיגם או לשנותם וזה כהגנה נגד מהרסים המנסים לשנות ולהתאים וכו'. ועד כדי כך נקבע עקרון זה שיש כח בדעת תורה זה לעקור דבר מה"ת כמו מצות תכלת.

הכלל, שגם שינוי לטובה רואים חכמי התורה לתחילת פירצה שאחריתה מי ישורנו. ודבר זה הוא בבחינת יכולים חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. ואף שהיו מהגדולים שנהגו בתכלת ראדזין כמו שידוע מהמהרש"ם ועוד, הם לא עשו כן אלא לעצמם בצינעא אך לא הנהיגו כן לציבור.

ג. גם מה שמצינו כמה מנהגים שהשתנו כמו הכרעת ההלכה בזמני שקיעה"ח שבפולין והונגרי' נהגו כשיטת ר"ת בצה"כ ולא נשאו כפים בכל יום ועוד, ולפני המלחמה נשתנו המנהגים והפסיקו לנהוג כר"ת בפולין וכן בארה"ב. זה התחיל אחרי מלחמת העולם הראשונה שנעקרו קהלות ונתיישבו מחדש וכן בארה"ב שהתחילו להתייסד קהלות חדשות מלפני קרוב למאתיים שנה כשהתחילה ההגירה הגדולה מרוסיה לארה"ב. [כפי שיש לראות שינוי זה בלוחות הישנים שיצאו כל שנה]. כל זה לא עשו אלא כשנעשו קהילות חדשות ויסדו מנהגים חדשים, אך קהילות ישראל שנשארו במקומם נזהרו מאוד מהשינויים ותחושת גדולי ישראל האמיתיים תורה היא וזהו קיום רצונו ית"ש.

זה הוא ה"דעת תורה" שעומדת מאחורי העניין של התעלמות כביכול של גדולי ישראל מקיום מ"ע.

עד כאן בנוגע למעשה אבל בוודאי דבר חשוב ויש בזה תועלת גדולה לברר מצוה זו למעשה על כל צדדי וצדי צדדין כפי שאתם עושים בפרט מצוה שאין לה דורשין. ובזכות המצוה המתקיימת ע"י ונשלמה פרים שפתינו נזכה לקיימה בפועל ממש.

בנימין זאב הלוי הורביץ שליט"א
29.12.16

בריתנו ויצחק

המכון להוצאת כתבי מורנו הרב יצחק ברנד שליט"א

סיבת התנגדות גדולי ישראל לתכלת

מכתב הגאון הרב מנדל שפרן שליט"א • מכתב חכם אחד שליט"א • תשובת מורינו הרב יצחק ברנד שליט"א • למה גדולי ישראל לא הולכים עם תכלת • חז"ל לא ביטלו מצוות לגמרי

תשובת מורינו הרב יצחק ברנד שליט"א:

לכבוד הרב ... שליט"א

יישר כח גדול, כבר מזמן אני יודע סיבה זו. רק כאן זה כתוב במפורש שכך דעת הגאון רבי מנדל שפרן שליט"א, וכן ידוע שזה מה שאמר הג"ר חיים גריינימן זצ"ל בסיבת התנגדות לתכלת, ועי' במאמר "**החרמו עולים להר הבית קבלנו ריפורמים**".

למה גדולי ישראל לא הולכים עם תכלת

ועי' מעין זה מה שכתבנו במאמר **ויגבה ליבו**, וז"ל:

הסיבה העיקרית למה גדולי ישראל לא הולכים עם תכלת, זה משום שלא מוכנים לחדש דברים חדשים, ולא משנה כאן אם הסיבה היא מוצדקת או לא אבל עכ"פ זה הסיבה האמיתית, ואני מביא מקורות נאמנים לדבר זה.

מי שחידש והכריע ופעל למען התכלת ארגמון קהה קוצים, והקים בפועל את מפעל אגודת פתיל תכלת, הוא הרב אליהו טבגר שליט"א [מקריית ספר, והוא ראשיהשיבה בישיבת תורת חיים במוסקבא]. אולם היו גם ת"ח אחרים שפעלו למען זה, וכמו הרב מנחם בורשטיין בספרו התכלת, אולם לא הגיע לידי מעשה והכרעה עד שהגיע הרב אליהו טבגר והכריע כל הספיקות והקים את המפעל.

הרב אליהו טבגר הוא תלמיד של הגאון רבי שמואל אויערבך שליט"א, וכשהכריע בראיות חזקות על אמיתות התכלת, ביקש הרב אליהו טבגר מרבו שמואל אויערבך, שיתן לו המלצה שהוא ירא שמים, כדי שיוכל להציע את הראיות שלו על אמיתות החלזון לגדולי ישראל.

הרינו מביאים כאן מכתב ומאמר חשוב של הגאון הרב מנדל שפרן שליט"א, שמצד אחד מסכים במוחלט שהחלזון "ארגמון קהה קוצים" הוא החלזון האמיתי, ומצד שני מסביר למה גדולי ישראל לא תומכים בזה. וזה נותן לנו כעת אפשרות איך להתמודד עם זה.

מכתב חכם אחד שליט"א:

שלום רב, במכתב זה של הרב שפרן לידידינו הרב בנימין הורביץ (בעל ה"חוטם של זהב") ישנה כמדומני תשובה על השאלה שעולה בכל נושא בו הרב עוסק, והיא מדוע הגדולים לא מסכימים עם הרב. וכאן מובאת בצורה בהירה התשובה, וחשוב מאד לצטט אותה ולהראות אותה לכולם. למעשה, יש כאן שתי אסכולות. הרב וסיעתו אווזים שמה שמחייב יהודי זה תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ואילו הגדולים אווזים שמה שמחייב זה "הרגשה פנימית של המאתיים השנים האחרונות", עד כדי שמשום אותה הרגשה הם מוכנים לעקור בידיים מצוות מהתורה. צריך להציב בפני הציבור שתי גישות אלו, והבוחר יבחר.

הדברים מגיעים עד כדי כך שהוא חש צורך להתנצל על אותם דברים שכן תוקנו בדורות האחרונים, כמו ברכת כהנים בכל יום, והוא מוצא "תירוץ" שנעקרו קהילות וכו'. פשוט מדהים. מה שמיוחד פה זה מצד אחד הכנות האמיתית, שנראה שהוא באמת חושב כך, וכן שהוא מבטא את דעתם של גדולי ישראל, ומצד שני - שאינו חושש לומר דברים כאלו, שמי שמבין אותם לעומקם מבין שיש כאן כמעט דת חדשה, שבנויה על "הרגשות פנימיות". זה שווה מאמר בפני עצמו!

עמוד 3) "אמר ליה: בעאי לאותובך ערל, הזאה, ואזמל, סדין בציצית, וכבשי עצרת, ושופר, ולולב, השתא דשנית לך: שב ואל תעשה לא מיעקר הוא, כולחו נמי שב ואל תעשה נינהו".

מ"מ בכל מקומות אלו לא בטלו כל המצוה, רק במקרים מסוימים, אבל לא עקרו לגמרי, ועיי' בר"ן (פ"ק ל"ג וע"ה) שלכל אלו דאגו חז"ל שישאר המצוה אפילו באותו שנה, שופר ביו"ט שני; לולב בחוה"מ; ואילו ערבה בהושענא רבא שיש רק יום אחד, שינו לגמרי את הלוח שנה כדי שלא יחול הושענא רבא בשבת ובגלל זה "לא אד"ו ראש", שראש השנה לא חל ביום ראשון, כדי שהושענא רבא לא יחול בשבת.

וז"ל הר"ן (על ה"ר"ף סוכה דף כ"א ע"ג): "תו דאינהו דידעי בקבועא דירחא לידחו, ומפרקינן לא איקלע, פירוש לפי שהיו מעברין אחד מן החדשים כשוראין שיארע שביעי של ערבה בשבת והכי איתא בירושלמי רבי סימון מפקיד להלין דמחשבין הבו דעתכון דלא תעבדון לא תקיעתא בשבתא ולא ערביתא, ואי אדחוק, עבדין תקיעתא ולא תעבדון ערביתא, פירוש שהיו מקפידים יותר בערבה אף על פי שאינה אלא זכר למקדש בעלמא ושופר דאורייתא. משום דערבה ליתא בגבולין אלא מדרבנן ולפיכך היה קשה להם שתדחה שבת בגבולין וכן היה קשה להם שיבא יום ערבה בשבת ולא תדחה אותו דהא בעינן דתדחה כדי לפרסמה שהיא מן התורה ועוד מפני מחלוקת הביתוסין שלא היו מודין בה ולפיכך אף לאחר חורבן שאינה אלא זכר למקדש היתה חמורה להן מן השופר והלולב והיו רוצין שלא תבטל לעולם ועוד דכיון דמספיקא עבדינן תרי יומי כי מקלע יום ראשון של לולב ושופר בשבת לא בטלי לגמרי אבל אי מקלע שביעי של ערבה בשבת כיון דליתיה אלא חד יומא היתה בטלה לגמרי ולפיכך חששו לה ביותר והיו מחשבין היכי דלא ליקלע ז' של ערבה בשבת והיו רשאין בכך לפי שאין מועדות אלא אותן שב"ד קובעין כדדרשינן מאשר תקראו אותם מקראי קדש אפילו מזידין וכן הקביעות שאנו מחשבים בו עכשיו הוא בענין שא"א ליום ערבה שיבא בשבת". עכ"ל הר"ן.

והיינו אפילו באותו שנה דאגו שלא יתבטל, כ"ש שדאגו שלא יתבטל לגמרי, וא"כ איך יכולים לעקור מצוה לגמרי.

ובאמת ביטול תכלת זה ג"כ ביטול קרבנות, שהרי בלי תכלת א"א להקריב קרבנות בעקבות האבנט, וכן בלא"ה זה גם חדש, ולפי כל המהלך הזה לא שייך לחדש קרבנות, וזה דלא כמו האחרונים שדנו להקריב קרבנות בזממה"ז, החת"ס (י"ד ס' ל"ו), והחזו"א (א"ח"ע ס' כ"ק ק"ו).

אמר לו הרב שמואל אויערבך, אין לך מה ללכת לגדולי ישראל, אף אחד לא ירצה כלל לדבר אתך על זה, כולם לא מוכנים כלל לדבר על דברים חדשים, שלא היה נהוג מקדמת דנא, אתה צריך לעבוד מלמטה. (היינו מתלמידי חכמים פשוטים ולא מאלה שעומדים בראש העדה, כי שם הדבר נמנע וסגור ואין מה לצפות מהם על בירור הענין).

וא"כ יש לנו כעת עדות מאחד מגדולי ישראל, שהוא בן של אחד מגדולי ישראל הגרש"ז אויערבך זצ"ל, שמכיר היטב את גדולי ישראל, והוא מעיד שהתכלת לא יתברר מכח גדולי ישראל.

ובמהלך הזה, יש שאומרים מפורש שלא רוצים דברים חדשים, [הוזכר סברה זו גם בספר פסקי תשובות מהרב שמחה רבינוביץ (ס' ה' הערה 2)]. ויש שלא אומרים זה מפורש, אלא בגלל שלא רוצים דברים חדשים ממילא מחפשים סברות רחוקות איזה פסול, אף שטענות כאלו מופרכים מעיקרא, מ"מ מספיק כדי שלא לתמוך בתכלת. וא"כ מתברר כאן שיש כאן הנהגה עליונה שהתכלת לא יתגלה דרך גדולי ישראל, וכתוצאה מכך גם לא יכול לבוא ממי שחושב שמוכרח לבוא מגדולי ישראל, ורק מחפש איזה לימוד זכות למה לא הולכים בתכלת. ויש לנו מקורות בחז"ל שלפעמים הקב"ה מנהיג את העולם בדרך זו, עיי' גיטין (דף טו ע"ג) הטענה 'מְשִׁיב הַכָּמָיִם אַחֲרֵי וְדַעְתָּם וְשָׁכַל' (ישעיה מד כה).

וכן הובא בספר לולאות תכלת מאמר מהמקובל הגדול רבי שמשון אוסטרופולי זצ"ל (נהרג בגזירת ח"מ ומ"ט) שכתב, שלפני ביאת המשיח יבוא יהודי אחד שיגלה את התכלת אבל גדולי ישראל שבדורו לא יסכימו אתו במהרה, ועל זה נאמר (נמדר טו ל"ט) ["וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם] וְלֹא תִתְּנוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם", הזהירו הכתוב שלא תשמעו להם [עייניכם היינו עיני הַעֲדָה (נמדר טו כד)].

ע"כ מתוך המאמר ויגבה ליבו בדרכי ה'.

חז"ל לא ביטלו מצוות לגמרי

ובאמת עצם הטענה שיכולים לעקור מצוה מן התורה צע"ג, אף שחז"ל לפעמים עקרו גם מצוה מן התורה משום מגדר מילתא כגון שופר ולולב בשבת, וכן תכלת בבגד פשתן משום גזירה אטו כסות לילה. ועיי' הרשימה ביבמות (דף 5

נכתב בעזה"ת ע"י מורנו הרב שליט"א

י"ד סיון תשע"ו